

Exkurz do histórie Rusínov

Po zverejnení článku pána Ivana Banduriča v Народных новинках“ č. 10 z 31. októbra 2012 sa rozvinula diskusia v internetových novinách. Dostal som i niekoľko reakcií na moju mailovú adresu. Poznatky takto získané zverejňujem v tomto článku.

Uvedomujeme si našu zlú situáciu. Chceme dať dohromady a prijať «Русинський програм» okolo ktorého sa zjednotia funkcionári, existujúce osvetové, kultúrne, a spoločenské organizácie, všetci Rusíni. A postupne všetky spoločenské a kultúrne organizácie ďalších národnostných menšín dodržiavajúcich a rozvíjajúcich odkaz sv. Cyrila a Metoda. Aby sme sa dostali z tejto zlej situácie, musíme analyzovať príčiny (rozhodujúce a zásadné), pre ktoré sme sa my – Rusíni dostali do takého stavu. V tom nám môže pomôcť história. Hovorí sa „História, magistra vitae“, teda, že História je učiteľkou života. Aby bola i našou učiteľkou života, mali by sme udalosti našej histórie vidieť z nášho pohľadu, našimi rusínskymi očami. Len tak nám pomôže odhaliť príčiny našich neúspechov vrátane vlastných chýb.

I.). Príčiny nášho stavu ¹:

Príčiny nášho stavu siahajú k ideovým koreňom na ktorých sa zrodila západná (latinská) civilizácia. Spočívajú predovšetkým v spôsobe praktickej realizácie teologicko - filozofickej koncepcie sv. Augustína. Pokúsim sa to stručne objasniť:

Korene západnej civilizácie ²:

1) **Židovský koreň:** žiadny svetský vládca nie je Bohom. Boh existuje, a je to Boh jediný, všemocný a transcendentný – oddelený od Ním stvoreného sveta. **On nám zjavil**, čo je správne. Jeho Boží zákon je našou povinnosťou dodržiavať napriek všetkému tomu, čo by proti tomu stálo tu na zemi. Už nie sme otrokmi žiadnych prírodných rytmov, ani svojvoľe ktoréhokoľvek človeka. Môžeme žiť slobodní pod Bohom a Jeho zákonom.

2) **Grécky koreň:** pokus človeka vystúpiť k Božskému kritériu pravdy, správnosti a dobra prostredníctvom rozumovej špekulácie, prostredníctvom filozofie. Západná filozofia založená Sokratom, stojí na myšlienke, že **človek je schopný užitím svojho rozumu** dopracovať sa k **univerzálnym**, objektívnym a preto absolútnym pravdám. T. j. poznanie, že v spravodlivej polis nemá vládnuť (svoj)vôľa ľudí (či už väčšiny, alebo menšiny, alebo jednotlivca), ale rozumom nahliadnuté princípy toho, čo je správne.

3) **Rímsky koreň:** prínos prirodzene právneho myslenia Aristotela, Cicera a Senecu, s využitím ktorého Rimania vybudovali ríšu, v ktorej existovala vláda zákona, ktorá sa vzťahovala na rímskych občanov. Civis Romanus sum – "som rímsky občan" - to znamenalo, že akýkoľvek miestny vládca sa nemohol k rímskemu občanovi chovať svojvoľne, ale iba podľa **rímskeho práva**. A toto právo, tento zákon a teda z neho vyplývajúci poriadok a mier (Pax Romana) boli Rimania schopní nastoliť vo väčšej časti vtedy známeho civilizovaného sveta.

4) **Kresťanský koreň:** vo všetkých troch predchádzajúcich prípadoch sa ideál správnosti, pravdy a dobra vždy vzťahoval na kolektívnu podstatu: „ľud vyvolený“, „aténsku polis“ či „rímsku ríšu“. Jednotlivec nemá žiadnu hodnotu. Akúkoľvek hodnotu získava iba prostredníctvom svojej účasti na kolektíve. Mimo kolektív je bezcenný, kľudne je prípustné otroka alebo barbara zabiť. Kresťanstvo, založené na Vtelení – teda na tom, že Boh sa stal človekom v osobe Ježiša Krista – prináša nové pojetie dôstojnosti ľudskej osoby. Boh sa stal človekom a osobne určitý čas prebýval tu medzi nami na zemi. Potom sa za nás a vykúpenie našich hriechov obetoval na kríži, aby nám zaistil spásu. Spásu každej jednotlivcej osoby, a to individuálne. Takže každý jeden človek je stvorený na obraz Boží a obdarený nesmrteľnou dušou. Z lásky k človeku sa Boh stal človekom a zomrel pre spásu našich nesmrteľných duší. Z tohto obrazu vyplýva, že každá ľudská osoba má mimoriadnu vnútornú, pridanú hodnotu a dôstojnosť, Božského pôvodu. To znamená, že nikto – ani štát, ani iní ľudia – sa nemôžu k žiadnemu človeku správať svojvoľne. Všetci sme dietky Božie ako bratia a sestry. Na všetkých **individuálne** sa vzťahuje ideál správnosti, pravdy a dobra. A toto chápanie ľudskej osoby kresťanstvo rozšírilo na všetkých ľudí a všetky národy. A tak raní kresťanskí cirkevní otcovia povýšili Pax Romana na Pax Christiana.

Dôležitým bodom pre šírenie Západnej civilizácie je:

a) **teologicko filozofická koncepcia** kresťanského biskupa Augustína Aurélia z mesta Hippo Regius, dnes známeho ako sv. Augustína, ktorú sformuloval v svojej práci De Civitate Dei (O obci

¹ Ad.: Námety na riešenie situácie v rusínskom hnutí na Slovensku: <http://www.rusynacademy.sk/cms/ad-n%C3%A1mety-na-rie%C5%A1enie-situ%C3%A1cie-v-rus%C3%ADnskom-hnut%C3%AD-na-slovensku.1305.html> alebo Exkurz do histórie: <https://sites.google.com/site/newsbookinfo/exkurz-do-historie>

² Západná civilizácia, Roman Joch, vid' link: <http://www.konzervativizmus.sk/article.php?35>

Božej) cca v roku 476 n. l. Jadrom jeho práce je konštatovanie: posledným a najvyšším cieľom človeka je spása. Spása spočíva mimo tento svet. Ku spásu môže človeku pomôcť jedine Cirkev. V otázke najvyššieho cieľa človeka je štát nekompetentný. Štát je síce prirodzenou, potrebnou a nutnou inštitúciou v dôsledku nedokonalosti človeka (dedičného hriechu), ale napriek tomu inštitúciou dočista svetskou, ľudskou, a vôbec nie sakrálnou. Cirkev ktorá má priamy vzťah k transcendentnému cieľu ľudského života, so štátom byť previazaná nemusí. Naopak, vzhľadom ku svojej dôležitosti a misii má byť od svetskej moci nezávislá. Sv. Augustín tak načrtnol slobodu Cirkvi, jej nezávislosť na svetskej moci.

b) jej praktická realizácia. Prvýkrát požiadavku na realizáciu tejto koncepcie predniesol franský kráľ Karol Veľký v svojom liste pápežovi Levovi III. v roku 795 n.l., pri príležitosti jeho zvolenia za pápeža týmito slovami citujem:

“Pridržujte sa pevne svätých zákonov a starostlivo dodržiujte zásady Otcov, nech vaše svetlo žiari nad ľuďmi. Našou úlohou je brániť s pomocou Božou a so zbraňou v ruke svätú cirkev Kristovu navonok všade proti vpádom pohanov a pustošeniu neveriacich, vo vnútri ju potom upevňovať poznáním pravej viery. Vašou úlohou, Svätý otec, potom je povznášať podľa vzoru Mojžiša chudákov k modlitbe a pomôcť tým nášmu vojsku, aby s vašim orodovaním a s Božím vedením a zárukou kresťanský ľud za každého času víťazil nad nepriateľmi a velebil tak meno nášho Pána Ježiša Krista po celom svete”³.

Pri praktickom naplňovaní duchovných cieľov západnej civilizácie, pri presadzovaní Pax Christiana prevládil racionalizmus, politické chápanie duchovných cieľov⁴. Do popredia sa dostal princíp prednosti latinského rítu – praestantia ritus latini, univerzalizmus (náboženská uniformita) ... Duchovná moc sa začala presadzovať mocou svetskou⁵. Prejavilo sa to v uskutočnení historických udalostí, ktoré prakticky zasiahli do života našich predkov, ktoré možno nazvať:

Praktickými príčinami nášho súčasného stavu:

I.a) Naši predkovia (vtedy ešte pohania) sa bránili proti franskému ohňu a meču, ktorým rimokatolícka Cirkev šíriala Pax Christiana. Žiadosť veľkomoravského kniežaťa sv. Rostislava Pápežovi Mikulášovi I. o vyslanie biskupa a učiteľa v roku 861 svedčí o tom, že naši predkovia mali záujem duchovne prijať Pax Christiana – evanjelizovať sa – prijať sväté evanjelium. **Pápež Mikuláš I. však žiadosť sv. kniežaťa Rostislava⁶ odmietol.** Sv. Rostislavovi to povedalo veľa - Rímu a Frankom nejde len o evanjelizáciu Veľkomoravskej ríše, ide im i o získanie svetskej moci nad ríšou. A on ako štátnik - vodca svojho národa to nemohol dopustiť. Zachoval ľadový kľud a po porade s ďalšími veľmožmi poslal v roku 862 posolstvo s rovnakou žiadosťou do Byzancie.

I.b) Byzantský cisár Michael III. kladne odpovedal na žiadosť listom: „Boh videl tvoju vieru a snahu⁷“. A spolu s patriarchom Byzantskej Cirkvi Fotiosom koncom leta roku 863 vyslali na Veľkú Moravu misiu vierozvestcov sv. bratov Cyrila a Metoda tak ako sú zobrazovaní na ikonách – s evanjeliami. Toľko dvorná – kabinetná politika. A čo nato ľud – naši predkovia? Naši predkovia neboli hlúpi, i keď boli pohania. Vedeli porovnávať a porovnávali:

Misia z Byzancie uskutočňovala evanjelizáciu:

1/. V spisovnom jazyku, ktorému rozumeli;

(svätý Cyril v krátkom čase vytvoril perfektnú slovanskú abecedu – cyriliku, ktorú špeciálne uspošobil na zapisovanie slovanských zvukov reči vládnuceho cárskeho plemena Rosov – Rusínov (mágov plemena Magog) roztrúseného, rozosiateho po všetkých Praslovanmi obývaných krajochoch. Použil a kodifikoval reč vládnucej vrstvy na brilantnú, bezchybnú staro-cirkevnú slovančinu. Bolo to veľmi dômyselné a diplomatické riešenie, ktoré umožňovalo sv. bratom preniknúť a svojim kresťanským vplyvom zasiahnuť práve vedúcu (= ruskú) silu Praslovanov, ktorej navyše všetci Praslovania dobre rozumeli⁸. Staroslovančina - jazyk do ktorého boli preložené sv. Cyrilom a Metodom cirkevné knihy a cyrilika, ktorou boli napísané, sa stali u východných Slovanov, Bulharov, Srbov a Chorvátov jazykom a písmom, ktorým v priebehu najbližších storočí boli písané knihy religiózneho i svetského charakteru⁹.

³ Svatí Kacíři, Jindra Jarošová, Radioservis, a.s., Praha 2000, str. 68.

⁴ Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie), Vladimír de juxta Hornad, Košice 2004, str. 860;

⁵ Svatí Kacíři, Jindra Jarošová, Radioservis, a.s., Praha 2000, str. 68.

⁶ Knieža Rostislav bol Pravoslávnu cirkvou na Slovensku blahorečený na svätého v Prešove dňa 29. októbra 1994.

<https://sites.google.com/site/newsbookinfo/exkurz-do-historie>

⁷ viď link: http://www.moraviamagna.cz/dokumenty/d_byzcis.htm

⁸ Krásnobrodský zborník III/1-2, o. Gorazd A. Timkovič, OSBM, Cyrilika je staršia ako glagolika, Prešov, Rád sv. Bazila Veľkého na Slovensku 1998, str. 68, 70.

⁹ Лекции по старославянскому языку, Любов В. Матвеева-Исаева, Учпедгиз Ленинград 1958, стр. 21.

2/. Silou Božieho slova a nie ohňom a mečom)¹⁰;

(naši predkovia dostali Evanjeľiá priamo z Byzancie – priniesli nám ich sv. bratia Cyril a Metod. Získali sme tým sv. liturgiu na najvyššej úrovni - spolu s réžiou, dekoráciami a rúchami, ktoré svedčili o moci a bohatstve jej tvorcov t.j. Byzancie. Ako jediný národ sme dostali preklad Evanjeľií do svojho spisovného jazyka priamo z gréčtiny a to od sv. Cyrila. Výnimočnosť estetického výsledku tohto diela spočíva v tom, že preklad liturgie bol uskutočnený v plnom súlade s prozodickými pravidlami gréckeho originálu, ako i to že sa tu zdarne spojil dar spevnosti nášho ľudu s darom komponovania sv. Cyrila. Snáď najnádhernejšia je v podobe Карпатського простопінія).

3/. Núkala najvyššiu úroveň kultúry vtedajšieho sveta;

(ktorá obsahovala byzantské duchovné dedičstvo a modernú učenosť byzantskú, no i arabskú).

4/. Naším predkom imponovali i samotní vierozvestcovia;

(svojou učenosťou a cnosnosťou. Ich cnosnosť spočívala v tom, že boli síce nároční a nekompromisní, ale sami žili tak, ako to žiadali od druhých. Preto na našich predkov pôsobili ako zjavenie z iného sveta.

Prijatie kresťanstva z Byzancie znamenalo:

1. prijatie východnej vyspelejšej duchovnosti a kultúry, (to obsahovalo v sebe):

* kodifikáciu reči vládnuceho cárskeho plemena Rosov – Rusínov na spisovnú staro – cirkevnú ruštinu (staroslovančinu);

* evanjelizáciu – prijatie duchovnosti a kultúry z Byzancie a jej aplikáciu na miestne podmienky - vznik predkyjevskej ruskej – rusínskej kultúry, ktorá je variantom východnej - byzantskej kresťanskej zdrojovej kultúry a tak:

* vznik kresťanských Rosov - Rusov – Rusínov;

2. pozdvihnutie z úrovne pohanov na civilizovaných kresťanov, to nám prinieslo:

- zachovanie si slobody - možnosti slobodného rozvoja vo všetkých oblastiach vývoja;

- záchranu slovanských kmeňov pred kultúrnym pohltitím a totálnou asimiláciou zo strany Anglosasov a v našom prípade i zo strany Maďarov a Avarov.

Rím sa nevzdal svojho zámeru šíriť Pax Christiana a princíp prednosti latinského rítu i svetskou mocou - vrátane ohňa a meča, ale i intríg. Svedčí o tom :

I.c) Zrada knáza Svätopluka I. r. (874)

po forchheimskom mieri sa franský biskup Wiching a knieža Svätopluk I., spriatelili a uzavreli bratstvo, ktoré registrovali v príslušnej knihe kláštora na [Reichenau](#))¹¹.

I.d) List pápeža Štefana V. „Quia te zelo fidei“ (september 885)¹² adresovaný kniežaťu

Svätoplukovi I., v dôsledku ktorého došlo k pogromu a následnej genocíde. Bolo zničené duchovné a kultúrne cyrilometodské centrum. Učeníci sv. Cyrila a Metoda boli popravení, umučení, uvrhnutí do žalárov, predaní do otroctva, alebo poslaní do vyhnanstva^{13 14}. Všetky dokumenty cyrilometodskej grekokatolíckej cirkvi na našom území ľahli popolom. Diela a dokumenty cyrilometodskej tradície Veľkej Moravy sa našli len v zahraničí, predovšetkým vďaka ich prepisu do glagoliky^{15 16}; Od tej doby až cca. do roku 1965 (a ja si to ešte pamätám !) všade, kde prenikla moc latinskej cirkvi sa mohla slúžiť svätá liturgia, ... a mohli sa ľudia modliť len latinsky !

Ukázalo sa však, že likvidácia cyrilometodského duchovného centra Veľkej Moravy nezlikvidovala slovanskú Cirkev a jej duchovnosť. K tomu bolo potrebné zlikvidovať zdroj tejto duchovnosti. A tak bolo prijaté rozhodnutie:

I.e) Podľa neskoršieho ruského prameňa pražský biskup Vojtech prišiel v roku 982 na územie súčasného Slovenska a Poľska, kde „Rozvrátil pravú vieru a zavrhol ruské písmo; zaviedol latinskú vieru aj písmo a biskupov pravej viery dal sť ať a iných rozohnal“¹⁷.

I.f) Dobytie a vyplienenie Konštantinopola (Carihradu) bratovražednou rukou IV. križiackej výpravy

¹⁰ „Podľa neskoršieho ruského prameňa pražský biskup Vojtech prišiel na Slovensko a do Poľska, kde «rozvrátil pravú vieru a zavrhol ruské písmo; zaviedol latinskú vieru a písmo a biskupov pravej viery dal sť ať a iných rozohnal»“ porovnaj Dejiny Slovenska a Slovákov, Milan S. Ďurica, SPN Bratislava 1996, str. 19.

¹¹ Wiching, pôvodne [benediktínsky](#) mních zo [Švábska](#). Po forchheimskom mieri (874) sa spriatelil so Svätoplukom I. (sú zapísaní ako osoby, ktoré uzavreli bratstvo v príslušnej knihe kláštora na [Reichenau](#)) vid': <http://sk.wikipedia.org/wiki/Wiching>;

¹² List pápeža Štefana V. „Quia te zelo fidei“ (september 885), ktorý adresoval Svätoplukovi, znamenajúci naproté Wichingovo víťazstvo vid': http://www.moraviamagna.cz/dokumenty/d_prosim.htm

¹³ Svatí Kacíři, Jindra Jarošová, Radioservis, a.s., Praha 2000, str. 341-343;

¹⁴ Dejiny Slovenska a Slovákov, Milan S. Ďurica, SPN, Bratislava 1996, str. 15;

¹⁵ Krásnobrodský zborník III/1-2, o. Gorazd A. Timkovič, OSBM, Cyrilika je staršia ako glagolika, Prešov 1998, str. 27 – 29, 70, 71;

¹⁶ Trudoviny k dejopisu slovensko-obradnej cirkve v Uhrách, F. V. Sasinek, Slovesnosť, Skalica, II/16 (1864) str. 249-250;

¹⁷ Dejiny Slovenska a Slovákov, Milan S. Ďurica, SPN, Bratislava 1996, str. 19;

13. (12. – 14) apríla 1204. Následne bol križiakmi dosadený na miesto patriarchu Konštantínopolského benátčan Thomas Morosini, ktorý obdobne pod ochranou zbraní križiakov dosadil biskupov latinského obradu. Výsledkom tejto drámy bola likvidácia „druhého Ríma“ - duchovného a kultúrneho centra Byzancie (Východorímskej ríše). Bolo zlikvidované miesto zrodu východnej (byzantskej) civilizácie. Do dobytia a vyplienenia Konštantínopola napriek utrženým ranám cyrilometodský obrad v Uhorsku prekvital a úspešne sa rozvíjal.

I.g) Zahájenie prvej oficiálnej ofenzívy latinizácie v Uhorsku¹⁸. Pápež Inocent III. vydaním svojej Buly z 18. októbra 1204¹⁹ nepriamo vyzval uhorského kráľa, aby začal zakladať latinské benediktínske kláštory a rušil grécke (cyrilometodské) baziliánske monastýry, na ktorých stála cyrilometodská grekokatolícka Cirkev. Obdobnú Bulu datovanú tým istým dňom adresoval latinskému abbasovi kláštora sv. Egídia²⁰.

I.h Latinskou Cirkvou prijaté normy kanonického práva (9. a 53. konštitúcia IV. lateránskeho koncilu) z roku 1215 (boli v platnosti až do vydania Tolerančného patentu cisárom Jozefom II. 13. a 25. októbra 1781)²¹.

– 9. konštitúcia IV. Lateránskeho koncilu: bola novou normou, podľa ktorej v jednom meste, či diecéze (!) kde žijú rímskokatolíci, nesmú byť dvaja katolícky (biskupi) rozličných obradov, ale len jeden – latinský, ktorý môže mať svojho pomocného biskupa (obradového vikára). Touto normou sa každý gréckokatolícky biskup cyrilometodskej grekokatolíckej cirkvi stal pomocným, absolútne podriadeným svojmu latinskému kolegovi. Tento druh „zjednotenia“, sa v dobových textoch nazýval „Reductio Graecorum in oboedientiam“ (návratenie Grékov k poslušnosti).

1. v Byzancii, kde po r. 1204 bol križiakmi dosadený na miesto patriarchu Konštantínopolského latinský patriarcha, ktorý obdobne pod ochranou zbraní križiakov dosadil biskupov latinského obradu, vznikli dve Cirkvi ... V dôsledku páchaného násillia a bezprávia sa práve v tomto čase rodí v Byzancii (vrátane súčasného Grécka) *skutočná pravoslávia* v dnešnom slova zmysle – nechcejúca mať čokoľvek spoločné s pápežom rímskym²².

2. v Uhorsku, *zabezpečila dosadenie „zhora“*, do každého zo soborných monastýrov = kapitulných kláštorov k pôvodnému cyrilometodskému gréckokatolíckemu archimandritovi = predstavenému kláštora, ktorý súčasne bol i episkopom = biskupom, nového latinského biskupa. Pôvodní archimandriti soborných monastýrov = cyrilometodskí gréckokatolícky biskupi sa tak stali (ak to uznali) len pomocnými biskupmi = «obradovými vikármi» s úlohou postupne, podľa príkazov svojho nadriadeného priviesť ľud na latinský obrad a sám zaniknúť²³.

– 53. konštitúcia IV. Lateránskeho koncilu²⁴: zakázala zemepánom – šľachticom prenajímať pôdu gréckokatolíckym poddaným i gréckokatolíckym slobodným, pretože títo (majúc svojich bezplatne slúžiacich baziliánskych mníchov - kalugerov) neplatili cirkevné desiatky a takto sa v danom regióne ochudobňovala novozakladaná latinská Cirkev. Bolo stanovené, že v prípade, ak by nejaký zemepán pôdu aj napriek tomuto zákazu prenajal gréckokatolíckovi, desiatky bude musieť namiesto neho zaplatiť zemepán (i keď samotní zemepáni, ako takí, desiatky nikdy neplatili). Ak by sa tomuto kánonu niektorý zemepán nepodvolil a na svojom panstve ho neuviedol do praxe, bol k tomu prinútený uvalením cirkevných trestov (nevynímajúc exkomunikáciu).

+ neposlušní poslední Arpádovci²⁵.

Arpádovci boli cyrilometodskí gréckokatolíci. Niektorí arpádovskí králi Uhorska viac, iní menej počúvali a plnili latinizačné príkazy. Preto sa dostávali do nemilosti Rímskej Kúrie. (Exkomunikácia kráľa Ladislava IV. kumánskeho r. 1279 a 1282. V trvalej nemilosti bol kráľ Ondrej III. Benátsky (v roku 1287 sa mala organizovať križiacka výprava na pokorenie uhorského kráľa, ktorý «potláča kresťanov» = rozumej nepodporuje latinský obrad ...). Preto 53. konštitúcia IV. Lateránskeho koncilu bola uvedená do praxe až po ich vymretí, t.j. **po smrti posledného Arpádovca Ondreja III. (+ 14. 1.**

¹⁸ Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie), Vladimirus de juxta Hornad, Košice 2004, str. 244, 245;

¹⁹ Historia Critica Regvm Hvmgariae, S. Katona, Bratislava – Košice, 1781, str. 736-737;

²⁰ Bol to v tej dobe jediný ! latinský kláštor v Uhorsku, porovnaj: Codex diplomaticvs Hvmgariae ecclesiasticvs ac civilis, II., G. Fejér, «A. Ch. 1204. Emericus R. H. Abbates ad S Aegidium in Simigio eligi vult Hungaros», Budaë 1829, str. 447;

²¹ Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie), Vladimirus de juxta Hornad, Košice 2004, str. 453 – 457, 859 – 863;

²² Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie), Vladimirus de juxta Hornad, Košice 2004, str. 241 – 243;

²³ Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie), Vladimirus de juxta Hornad, Košice 2004, str. 411;

²⁴ Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie), Vladimirus de juxta Hornad, Košice 2004, str. 249 – 254, porovnaj: Conciliorum Oecumenicorum Decreta, Bologna, 1991, str. 259;

²⁵ Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie), Vladimirus de juxta Hornad, Košice 2004, str. 264 – 265, 332, ... domienku, že posledný Arpádovec neodíšiel z tohto sveta prirodzenou smrťou podporuje i fakt, že ešte za jeho života bol neapolský Anjouovec Karol Róbert korunovaný za uhorského kráľa, provnaj: J. Beňko, Starý Turiec, Martin, 1996, str. 119;

1301) vo veku 35 rokov. Vďaka tomu 150 až 200 rokov po jej vyhlásení žili cyrilometodskí grekokatolíci Uhorska v relatívnom pokoji až do nástupu Anjouovcov v 14. storočí.

I.ch) Zlom a následná krutá latinizácia = genocída Rusínov:

„... konštatujeme, historickú pravdu, že trvalé podlomenie národnej slovanskej Cirkvi v Uhrách ... začalo až v 1308 roku, kedy po plnom vymretí dynastie Arpádovcov²⁶ podarilo sa vplyvom rímskej kúrie nasadiť korunu vlašskému (neapolskému) kniežatu Karolovi Róbertovi, a takto v Uhorsku uviesť vlašskú vláderskú dynastiu²⁷ ...“ Anjouovci paralyzovali vysokú slovanskú šľachtu (bitka pri Rozhanovciach). Striktne realizovali latinskou Cirkvou prijaté normy kanonického práva 9. a 53. konštitúciu IV. lateránskeho koncilu z roku 1215. 53. konštitúciu IV. lateránskeho koncilu realizovali nie len na jednoduchých slobodných cyrilometodských grekokatolíkov = Rusínov, ale i na drobnú – stále ešte slovanskú šľachtu. Prakticky to vyzeralo tak: ak si cyrilometodskí grekokatolíci, neprenajmeme ti pôdu. Buď prestúpiš na rimokatolícku vieru, alebo umrieš hladom, alebo sa vystáhuješ tam, kde ešte bude tvoja viera trpená. V dôsledku toho bolo rusínske cyrilometodské grékokatolícke obyvateľstvo vyhánané (nútené sa vysťahovať) z úrodných území dnešného centrálneho Maďarska do okrajových oblastí Uhorska (na sever na kopanice, alebo na juh na močariny ...). Boli donútení žiť pastierskym životom. Tento hromadný exodus tvrdých rusínskych cyrilometodských grékokatolíkov milujúcich svoj cyrilometodský obrad bol nazvaný „**Valašskou kolonizáciou**“. Nakoľko rímskokatolíci Maďari - Kumáni a prichádzajúci cudzinci, preberajúci moc v Uhorsku už nerozlišovali medzi grékokatolíckmi a pohanmi, ich slovanským a neslovanským pôvodom. Začali používať praslovanský názov Valachi – Valasi, pôvodne označujúci pohanských Hunov, Avarov, a Cigánov, na všetkých nerimokatolíkov, ktorých považovali za neveriacich²⁸.

I.i) 29. mája 1453 definitívne padol Konštantinopol²⁹ nazývaný «druhý Rím» do rúk osmanských Turkov. Jednalo sa len o zvyšky Byzantskej = Východorímskej ríše, nakoľko táto bola už predtým paralyzovaná IV. križiackou výpravou. Tým definitívne zanikol zdroj našej východnej byzantskej duchovnosti a kultúry. V r. 1448 získal Moskovský patriarchát Ruskej pravoslávnej cirkvi autokefáliu – samostatnosť. Novým centrom a zdrojom východnej kresťanskej duchovnosti a kultúry - „tretím Rímom“ sa stala Moskva.

I.j) Úpadok duchovnosti a masívny nástup protestantizmu v 15 a 16 storočí³⁰;

Je dôsledkom páchaných nespravodlivostí = krutého náboženského útľaku = duchovnej genocídy, ktorú latinská Cirkev viedla proti cyrilometodským grékokatolíkom v Uhorsku.

I.k) 29. august 1526 - turecký vpád do Uhorska³¹

Ďalší dôsledok latinizácie, následného úpadku duchovnosti a oslabenia obranyschopnosti štátu.

I.l) Vznik Slovákov

V dôsledku vyššie uvedených príčin a následného synergického pôsobenia: - latinizačného tlaku; - duchovného úpadku; - protestantizmu; - tureckého vpádu (spustošenia, úpadku sociálneho postavenia) = duchovnej genocídy Rusínov dochádza k ich masovému odtrhnutiu od pôvodných cyrilometodských koreňov a ich prechodu na protestantizmus. Strácajú svoju «starú viru», «azbuku». I keď masová duchovná genocída začala rokom 1526 v čase tureckej invázie (dobrovoľným, či núteným prechodom na protestantizmus), plnú silu nadobudla až následnou jezuitskou protireformáciou, v priebehu ktorej sa stávajú rimokatolíckmi. Vďaka protestantským kazateľom, ktorý preferovali ľudový jazyk, zachovali si z cyrilometodského dedičstva svoju slovanskosť. Zachované a udržiavané slovanské vedomie u protestantských odpadlíkov = duchovne mŕtvych (v Habsburskej monarchii označovaných nemeckým výrazom «toth» = mŕtvy) prerástlo do slovenského národného povedomia. Takto možno bez akéhokoľvek nadsadenia povedať, že protestanti «stvorili Slovákov». Rímskokatolíci išli v tomto smere už iba v oneskorenom závese^{32 33 34}.

²⁶ Dejiny grékokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie), Vladimirus de juxta Hornad, Košice 2004, str. 264 – 265, 332, ... domienku, že posledný Arpádovec neodišiel z tohto sveta prirodzenou smrťou podporuje i fakt, že ešte za jeho života bol neapolský Anjouovec Karol Róbert korunovaný za uhorského kráľa, provnaj: J. Beňko, Starý Turiec, Martin, 1996, str. 119;

²⁷ Dejiny grékokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie), Vladimirus de juxta Hornad, Košice 2004, str. 276, porovnaj: Dr. Karel Živný, Dějiny slovanské cirkve – svátek sv. velikomučenika Dimitrija, Praha, 1887, str. 16;

²⁸ Dejiny grékokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie), Vladimirus de juxta Hornad, Košice 2004, str. 54, 55, 291-294, 339;

²⁹ http://cs.wikipedia.org/wiki/P%C3%A1d_Konstantinopole;

³⁰ Dejiny grékokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie), Vladimirus de juxta Hornad, Košice 2004, str. 331, 448;

³¹ Biele miesta v slovenskej histórii a história pod drobnohľadom, Stanislav Čulák, <http://www.facebook.com/BielemiestaVSlovenskejHistorii/posts/355766077804858>

³² Dejiny grékokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie), Vladimirus de juxta Hornad, Košice 2004, str. 41, 386 - 389;

I.m) Užhorodská „únia“ – vznik latinskej gréckokatolíckej cirkvi

Prijatie Užhorodskej únie v roku 1646 nebolo výsledkom snahy Ríma o jednotu viery, ani o jednotu s pápežom rímskym. Cyrilometodská gréckokatolícka cirkev bola od počiatku s Rímom zjednotená. Užhorodská únia bola výsledkom krutej latinizácie cyrilometodských gréckokatolíkov t.j. genocídy Rusínov a snahy dostať ju pod jurisdikciu latinského egerského biskupa.

S vyhladkou na splnenie troch podmienok:

1. Aby sme si smeli zachovať obrady gréckej Cirkvi.

2. Aby sme mohli voliť nášho episkopa = biskupa (ktorého potom predložíme na potvrdenie Svätej Stolicy).

3. Aby nám boli priznané výsady (rímsko) katolíckeho duchovenstva.

Prítomný egerský latinský biskup Juraj Jakušič de Orbova podmienky prijal. V roku 1648 ich potvrdil pán Benedikt Kišdy latinský biskup egerský, ďalej primas Uhorska pán Juraj Lippay de Zombor arcibiskup Ostrihomský, pán Matej Tarnóczy latinský biskup Vacovský. S vyhladkou na splnenie uvedených podmienok 63 gréckokatolíckych kňazov odoprelo poslušnosť Mukačevskému archimandritovi-episkopovi = biskupovi a prešlo pod jurisdikciu latinského egerského biskupa.

Výsledkom odmietnutia poslušnosti, a prechodu pod jurisdikciu latinského egerského biskupa bola **úplná strata starého princípu východnej Cirkvi voliť si episkopa na doživotie a strata celkovej samostatnosti. Týmto aktom reálne zanikla cyrilometodská gréckokatolícka cirkev = slovanská cirkev**³⁵. Pápež sa o „úniu“ dozvedel až o šesť rokov neskôr. „Únia“ nebola Rímom nikdy potvrdená. Pápež by nikdy s podmienkami „únie“ nesúhlasil, lebo boli v rozpore s latinským cirkevným právom. Nezaujímalo ho, že egerský latinský biskup im splnenie podmienok prisľúbil, lebo takýmto spôsobom prekročil svoje kompetencie. Podmienky „únie“ (ako celok) neboli nikdy splnené³⁶.

Užhorodskou „úniou“ sa latinizácia dostala na nový vyšší stupeň.

a) už sa nejednalo o jednotlivé podriadenie, keď by sa mal (v súlade s aplikáciou 9. konštitúcie IV. lateránskeho koncilu) stať gréckokatolícky episkop «obradovým vikárom» miestneho latinského biskupa) a postupne, podľa príkazov svojho nadriadeného latinského biskupa priviesť ľud na latinský obrad a sám zaniknúť ...³⁷. Teraz po podpísaní „únie“³⁸ sa už jednalo o podriadenie štruktúry. Latinská Cirkev tak získala možnosť prostredníctvom Egerského latinského biskupstva pretvárať cyrilometodskú gréckokatolícku Cirkev podľa svojho obrazu i znútra (v rámci svojej štruktúry);). Prvým takýmto neregulárnym zásahom využívajúcim dôsledky „únie“ bolo neuznanie Rímom voľby Mukačevského archimandritu-episkopa Metodija Rakoveckého a na jeho miesto menovanie r. 1690 Josifa Rogu de Camelisa rodom Gréka, srdcom rímskokatolíka³⁹.

b) podriadením Egerskému biskupstvu došlo k odtrhnutiu od duchovného a kultúrneho zdroja východnej civilizácie a k napojeniu na duchovný a kultúrny zdroj západnej civilizácie;

c) „únia“ vytvorila (lepšie povedané pomohla udržať) u gréckokatolíckych Rusínov vedomie, ktoré pretrváva do súčasnosti, že sú naďalej veriacimi pôvodnej cyrilometodskej gréckokatolíckej Cirkvi. Že zostali „starovircami“. Skutočnosť je však taká, že sa postupne cyrilometodská gréckokatolícka Cirkev latinizovala⁴⁰;

d) podmienky „únie“ (ako celok) neboli nikdy splnené⁴¹.

e) od Užhorodskej „únie“ r. 1646 boli gréckokatolíci nútení riadiť sa latinským cirkevným právom. A skutočne sa nim i riadili. Boli im dosadzovaní „zhora“ dušou latinskí biskupi. Neboli zrovnoprávnení s rímskokatolíckymi;

- Zamojský synod v r. 1720⁴²:

* zrušil doživotný úrad baziliánskych archimandritov – episkopov = biskupov. Nahradil ich funkciou „protoihumena“ voleného na tri roky. Tým dostalo východné cyrilometodské baziliánske

³³ Bibliografia slovenských novín a časopisov do roku 1918, M. Potemra, Martin 1958, str. 16 – 17;

³⁴ Krásnobrodský zborník III/1-2, o. Gorazd A. Timkovič, OSBM, Cyrilika je staršia ako glagolika, Prešov, Rád sv. Bazila Veľkého na Slovensku 1998, str. 133-136;

³⁵ Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie), Vladimirus de juxta Hornad, Košice 2004, str. 470;

³⁶ Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie), Vladimirus de juxta Hornad, Košice 2004, str. 501;

³⁷ Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie), Vladimirus de juxta Hornad, Košice 2004, str. 411;

³⁸ Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie), Vladimirus de juxta Hornad, Košice 2004, str. 411;

³⁹ Zomrel v Prešove v roku 1706. Pohreb mal rímskokatolícky a pochovaný je v krypte latinského františkánskeho chrámu minoritov v Prešove viď: Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie), Vladimirus de juxta Hornad, Košice 2004, str. 517, 518;

⁴⁰ Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie), Vladimirus de juxta Hornad, Košice 2004, str. 501 - 506;

⁴¹ Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie), Vladimirus de juxta Hornad, Košice 2004, str. 501;

⁴² Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie), Vladimirus de juxta Hornad, Košice 2004, str. 11, 501, 502, 561,562;

mníšstvo, na ktorom takmer jedno tisícročie ⁴³ stál celý duchovný život Uhorska, smrteľnú ranu, z ktorej sa dodnes nespamätalo. Pokiaľ do r. 1733 sa o voľbu nového archimandritu zaujímal sám uhorský kráľ a žiarlivo si strážil a hájil právo potvrdzovať ho vo funkcii na jeho doživotnom úrade, od roku 1733 sa voľba „protoihumena“ stala v živote Cirkvi i štátu takmer úplne bezvýznamnou udalosťou akou je dodnes. Týmto krokom latinská Cirkev dosiahla, že bol paralyzovaný i zostatok baziliánskych monastýrov;

* povedal prvé slovo v latinizácii cyrilometodskej grekokatolíckej bohoslužby. Ďalšie kroky urobil L'vovský synod z roku 1891, ktorý i keď na historickom Podkarpatsku nebol nikdy prijatý mal naň vplyv prostredníctvom liturgických rubrik tlačených v liturgických knihách vydávaných v Haličine. Výsledkom je markantná zmena súčasnej grekokatolíckej bohoslužby v porovnaní s pôvodninou, ktorá sa zachovala u pravoslávnych. (Byzantské = cyrilometodské grekokatolícke bohoslužby boli v minulosti modifikované s tendenciou, aby sa čo najviac podobali latinským: názvoslovím, gestikuláciou, farbami rúch, vnútorným usporiadaním cerkví, žehnaním sa, kľakaním, znesvätením svätyne = budovaním sakristií, odstraňovaním diakonských dverí, alebo i celých ikonostasov, zvonením ...);

- **zavádzaním typicky latinských sviatkov**⁴⁴. Z typicky rusínskych cyrilometodských grekokatolíckych sviatkov bolo dovolené sviatovať 2 – 3 dni v roku a to len tam, kde žili čisti cyrilometodskí grekokatolíci. (Napríklad: nahradenie pôvodnej cyrilometodskej úcty k sv. Kozmovi a Damiánovi, rimokatolíckou úctou k francúzskemu sv. Martinovi tourskému⁴⁵; Zabudlo sa na sviatok sv. veľikomučeníka Dimitrija Solúnskeho našim ľuďom nazývaného „Mitro“ a Nemcami „Demeter“ pripadajúci na 26. **október** podľa nového štýlu. Totiž keď roku 884 sv. Metod skončil preklad Evanjelíí a všetkých liturgických kníh z gréckeho jazyka na slovanský, zvolil deň sv. Dimitrija za deň, kedy máme blahodariť Bohu za úspešné dokončenie diela ⁴⁶. ...);

- už v roku 1613 šľachtic Humenského panstva Juraj III. Drugeth **založil latinskú jezuitskú školu** – gymnázium v Humennom a odovzdal ju jezuitom – špecialistom na preťahovanie grekokatolíkov na latinský obrad ⁴⁷;

- v roku 1659 rímska Kongregácia Propaganda Fide oficiálne prikázala latinským misionárom zakladať všade na východe, kde sa to len dá školy, v ktorých budú učiť grekokatolícku mládež po latinsky⁴⁸;

- 17.12.1701 uhorský latinský primas kardinál Leopold Kolonič (26.10.1631 – 20.01.1707) napísal pápežovi do Ríma, že nie je ináč možné „zjednotiť“ grécku Cirkev s latinskou (teda v jeho chápaní previesť ju na latinský obrad), ak len nie tak, že jezuiti budú prijímať do svojich radov ľudí s materinským jazykom gréckym, rusínskym a rumunským, ktorí budú poznať grécky obrad, prevychovávajú ich a potom (**ako janičiarov**) ich ú späť do svojich provincií v Uhorsku, Chorvátsku a Transylvánii, kde títo budú zakladať školy, v ktorých budú učiť mládež gréckeho obradu «dobrým písmenám a svätej katolíckej viere»⁴⁹;

- v r. 1772 na príkaz latinskej hierarchie bol celý náklad rusínskeho Bukvara a cirkevného grekokatolíckeho Zborníka, ktorý vydal Joan Bradač, OSBN, verejne spálený na námestí v Košiciach⁵⁰;

Z cyrilometodskej grekokatolíckej Cirkvi transformovanej podľa latinského cirkevného práva sa **vytrácal cyrilometodský odkaz**. Latinizačný tlak gréckokatolícky veriaci - Rusíni videli a cítili. Tento tlak menil ich duše. Postupne dospievali do štádia, keď si položili otázku: Načo trpieť za inakosť, keď niečo kvôli čomu trpieť (za moju vernosť cyrilometodskému grekokatolíctvu dostávam grekokatolícky sa tváriacu, ale vlastne latinskú výsluhu). Moje grekokatolíctvo mi nedáva niečo iné, ani nič navyiac, ako to čo dostávajú rimokatolíci. Je to jedno. Tak načo strádať kvôli formálnej inakosti). Keď je tak, tak radšej budem „hrdým“, „uznávaným“, „ceneným“ rímskokatolíkom v majoritnej rimokatolíckej spoločnosti, ako byť neuznávaným, prenasledovaným «hlúpym rusnačkom».

K čomu to viedlo ? K tomu, že latinské Egerské biskupstvo v krátkom čase natoľko zväčšilo počet svojich veriacich na úkor gréckokatolíkov, že v roku 1776 z pastoračných dôvodov bolo

⁴³ Rušenie archimandritov a ich nahradzovanie protoihumenami bol proces, ktorého konkrétna realizácia závisela od miestnych podmienok. Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie), Vladimirus de juxta Hornad, Košice 2004, str. 698 - 700;

⁴⁴ Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie), Vladimirus de juxta Hornad, Košice 2004, str. 502 - 504;

⁴⁵ prispela k tomu gregoriánska reforma kalendára platná od 04.10.1582;

⁴⁶ Dr. Karel Živný, Dějiny slovanské cirkve – svátek sv. velikomučeníka Dimitrija, Praha, 1887, str. 4;

⁴⁷ Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie), Vladimirus de juxta Hornad, Košice 2004, str. 651 – 662, 488;

⁴⁸ Ortodossia e cattolicesimo, W. de Vries, Brescia, 1983, str. 117;

⁴⁹ Audientiae Sanctissimi de rebus Ucrainae et Bielarussiae, I. (1658-1779), Romae, 1963, str. 96;

⁵⁰ Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie), Vladimirus de juxta Hornad, Košice 2004, str. 685;

potrebné vytvoriť na území (ešte v pol. 17. storočia typicky gréckokatolíckom) tri úplne nové latinské biskupstvá. V jeden jediný deň 13. marca 1776 naraz vznikli nové latinské biskupstvá: Spiš, Banská Bystrica a Rožňava. Neskôr v r. 1804 Szatmár a Košice. (Latinské biskupstvo Košice vzniklo na základe farností, ktorých 63 gréckokatolíckych kňazov užhorodskou „úniou“ v r. 1646 prešlo pod jurisdikciu latinského egerského biskupa). **So zmenou obradu dochádza postupne k zmene národnosti a kultúry**⁵¹.

- niektoré kladné zmeny voči východným Cirkvám v latinskom cirkevnom práve nastali v 50 rokoch 20. storočia.

- v roku 1963 vzniká «slovenská Cirkev sui iuris»⁵²

- k zrovnoprávneniu grekokatolíkov s rimokatolíkmi (z hľadiska cirkevného práva) došlo až po II. Vatikánskom koncile (po r. 1965) keď oficiálne prestal platiť princíp (prednosti latinského rítu – praestantia ritus latini) a po vyhlásení cirkevného práva pre gréckokatolíkov - Kódexu Kánonov Východných Cirkví (CCEO) v roku 1990 pápežom Jánom Pavlom II.. Tento právny akt však nevrátil situáciu pred rok 1204, ani pred rok 1646. Nebráni ani praxi, keď zo strany rímskokatolíkov sa ďalej triedi na «katolík» a «rusnak» = hlúpy rusnačok v zmysle nekatolík, že sa pokračuje vo viac, či menej skrytej latinizácii. Každý z nás by určite vedel vymenovať viac príkladov latinizácie, ktoré pozná z vlastnej skúsenosti;

- proces latinizácie naďalej pokračoval, i keď v nie takej otvorenej podobe. Sestra M. M. Dzubáková v svojej práci napísanej pod vedením jezuitu Špidlíka v Ríme napísala: : „... (gréckokatolícky) eparchiálny kňazi (v Československu v rokoch 1968 – 1990) boli oficiálne formovaní pre kňazstvo v jedinom celoslovenskom rímskokatolíckom seminári v Bratislave. Seminaristi boli teda vychovávaní takpovediac v „západnej kaplnke“. Zúčastňovali sa latinských bohoslužieb, modlili sa latinský breviár, študovali západnú literatúru. **To všetko má vplyv na duchovnosť, ktorú nadobudli**, a tiež aj odovzdávali ako kňazi pri pastorácii. (...) Takýmto spôsobom sa vytvorila akási „nová tradícia“⁵³. Kým v roku 1990 nebol zriadený gréckokatolícky seminár – bohoslovecká fakulta v Prešove;

- na konci 20. storočia vzniká latinské biskupstvo priamo v Mukačeve⁵⁴ ...;

- okamihy histórie života rusínskych gréckokatolíkov na Slovensku na prelome 20. až 21. storočia, vnútorný rozklad baziliánskej Provincie sv. Cyrila a Metoda na Slovensku v čase od roku 1997 do roku 2005 zachytáva kniha o. Jozafáta V. Timkoviča, OSBM: Rusíni na Slovensku v cirkevných dokumentoch I. diel. Vydavateľstvo V. Paďaka, Užhorod 2006, 648 strán.

Prvé kompletne vlastné východné právo dostali gréckokatolíci až roku 1990, teda po 344 rokoch. Jedná sa o Kódex Kánonov Východných Cirkví (CCEO), ale i v ňom sa nachádzajú niektoré diskriminačné kánony, ktoré sú v priamom rozpore s II. Vatikánskym koncilom (1962-65) a učením Isusa Christa, či kánony rušiace starodávnu sobornosť východných Cirkví (spoločné rozhodovanie vo významných cirkevných otázkach). Grekokatolíckej Cirkvi nebolo vrátené odveké právo východných Cirkví vyberať si vlastných episkopov = biskupov. Episkop = biskup je naďalej vybraný a určený odniekiaľ „zhora“, po konzultácii s miestnou latinskou hierarchiou, ktorá „ohodnocuje“ katolicitu = latinskosť a výhodnosť (pre seba) toho ktorého kandidáta. Následkom takéhoto cieľavedomého ovplyvňovania z „latinského hora“ sú vyberaní takí episkopi, ktorí latinizujú gréckokatolícky obrad. Nahradili tak v tomto smere prácu jezuitov z 18. storočia.

II. Záver príčiny:

II. a) Objektívne príčiny:

1. r. 861 odmietnutie pápežom rímskym Mikulášom I. žiadosti veľkomoravského kniežaťa sv.

Rostislava o vyslanie biskupa a učiteľa, dokazuje to, že Rímu a Frankom nešlo len o evanjelizáciu Veľkomoravskej ríše.

2. r. 874 zrada kniežaťa Svätopluka I. – po forchheimskom mieri franský biskup Wiching a knieža Svätopluk I. sa skamarátili a uzavreli bratstvo, ktoré registrovali v patričnej knihe kláštora na Reichenau.

3. r. 885 rímska kúria za pomoci intríg biskupa Wichinga a kniežaťa Svätopluka I., a za pomoci vojenskej sily Frankov likvidovali duchovné a kultúrne centrum Veľkomoravskej ríše, a tak prevzala moc nad arcibiskupstvom Veľkej Moravy;

⁵¹ Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie), Vladimirus de juxta Hornad, Košice 2004, str. 374, 386 - 401;

⁵² Krásnobrodský zborník II/2 1997, Rusínska a slovenská Cirkev *sui iuris*, Jozafát V. Timkovič, Rád sv. Bazila Veľkého na Slovensku, Prešov, str. 211 – 219;

⁵³ Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie), Vladimirus de juxta Hornad, Košice 2004, str. 665- 667, porovnaj: M. M. Dzubáková, «Sestry služobnice», Krásnobrodský zborník, Prešov, II/1 (1997) str. 98;

⁵⁴ Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie), Vladimirus de juxta Hornad, Košice 2004, str. 492;

4. r. 982 podľa neskoršieho ruského prameňa - pražský biskup Vojtech prišiel na územie súčasného Slovenska a Poľska kde „rozvrátil pravú vieru a zavrhol ruské písmo; zaviedol latinskú vieru aj písmo a biskupov pravej viery dal sť ať a iných rozohnal“.

5. r. 1204 dobytie a vyplienenie Konštantinopola (nazývaného tiež druhým Rímom) IV. križiackou výpravou, likvidácia duchovného a kultúrneho centra Byzancie =Východorímskej ríše = Východnej civilizácie. Prevzatie moci latinskou Cirkvou nad patriarchátom Konštantinopolským; Likvidáciou týchto centier duchovného a kultúrneho života sa rozšírila moc latinskej Cirkvi na úkor Byzancie – Konštantinopolského patriarchátu.

6. r. 1215 na IV. Lateránskom koncile prijíma latinská Cirkev 9. a 53 konštitúciu umožňujúcu jej násilným spôsobom, za asistencie svetskej moci systematicky likvidovať všetky nie latinské obrady. Latinská Cirkev tieto kánonické normy aplikovala i na likvidáciu cyrilometodského obradu konštantinopolskej tradície.

7. r. 1308, po plnom vymretí dynastie Arpádovcov, sa rímskej kúrii rukami Anjouovcov podarilo - paralyzovať vysokú slovanskú šľachtu (bitka pri Rozhanovciach);
- realizovať latinskou Cirkvou prijaté normy kanonického práva 9. a 53. konštitúciu IV. lateránskeho koncilu z roku 1215, čím podlomili slovanskú Cirkev v Uhorsku, čo im umožnilo realizovať krutú latinizáciu = duchovnú genocídu Rusínov;

8. r. 1646, užhorodská „únia“ – vznik latinskej gréckokatolíckej cirkvi:

- výsledok krutej latinizácie cyrilometodských grékokatolíkov t.j. genocídy Rusínov;
- výsledok snahy dostať ju pod jurisdikciu latinského egerského biskupa.

II. b) Subjektívne príčiny:

Grekokatolícka Cirkev bola a je vnímaná ako pokračovateľka odkazu sv. Cyrila a Metoda. Na rozdiel od Grékov a Srbov, Karpatoruská Autonómna Pravoslávna Cirkev Srbského Patriarchátu vznikla až v roku 1921.

III. Záver následky:

Všetko čo nasledovalo: krutá latinizácia = duchovná genocída Rusínov, úpadok duchovnosti, nástup protestantizmu, vpád osmanských Turkov, vznik Slovákov, dosiahnutie majority Slovákov nad Rusínmi, ďalšia latinizácia a slovakizácia, minimalizovanie nášho duchovného a kultúrneho kontaktu s našimi bratmi na Východe^{55 56} ... je dôsledkom týchto udalostí v poradí ako nasledovali.

a) Ďalšia latinizácia a slovakizácia:

1. Žili sme v prostredí otvorene nepriateľskom, likvidačnom k duchovnosti a kultúre cyrilometodskej tradície. I keď po prijatí Tolerančného patentu v r. 1781 sa kanonické normy 9. a 53. konštitúcie IV. Lateránskeho koncilu už nedali využívať, latinizačný tlak bol naďalej veľmi ostrý⁵⁷.

2. Nepriame a zastreté spôsoby preťahovania na latinský obrad, či na grekokatolícky i na grekokatolícky v slovenskom jazyku pokračujú. Využívajú sa nové formy a spôsoby:

*obmedzovanie kultúrnych a ekonomických vzťahov s východoslovanskými národmi;

* reorganizácia okresov a krajov;

* neinvestuje sa do infraštruktúry v zmiešaných národnostných územiach (Svidnícky okres bez železnice; východné Slovensko bez diaľnice). Rušia sa spoje do tradičných spádových kultúrnych centier napr. Prešov a posilňujú sa spoje v danom prípade do spádového kultúrneho centra Poprad. Prejavom toho je zaostávanie rozvoja v zmiešaných národnostných oblastiach, nedostatok pracovných príležitostí, následné vystáhovalectvo. V dôsledku toho všetkého rapídne slabne rusínsky živel a na jeho úkor naopak rastie živel slovenský a rímsky.

3. Naďalej žijeme v prostredí nepodporujúcom duchovnosť a kultúru cyrilometodskej tradície, v prostredí, ktoré naďalej považuje cyrilometodský odkaz za niečo cudzie. Napríklad:

– koncoročné vystúpenia v jasiach, škôlke, kde i naše deti tancujú na anglosaskú hudbu, jasle a škôlky s materinským jazykom anglickým, povinný anglický jazyk od druhej triedy. A rodičom sa to páči – tľapkajú !

– športové (na štadiónoch) a rôzne iné kultúrne podujatia (na námestiach), kde sa v slovenských „roduverných“ obciach hrajú skoro všetky a často jedine anglosaské hity;

– poobzerajte sa po námestiach – sú tam anglosaské nápisy ako „PUB, SHOP ...“. A roduverní Slováci sa nebúria.

⁵⁵ Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie), Vladimirus de juxta Hornad, Košice 2004, str. 825, 826;

⁵⁶ Veda ľudu, ročník V. č. 18, Z dejín Ukrajincov na východnom Slovensku, PhDr. Ľudovít Haraksim, OSVETA, n.p. Martin 1957, str.21;

⁵⁷ Pozri príčiny vystáhovania našej inteligencie do Ruska: Закарпатоукраїнська інтелігенція в Росії в першій половині XIX. века, Тамара Байцур, Пряшів, Словацьке педагогічне видавництво в Братіславі, відділ української літератури в Пряшеві 1971, стр. 206.

– neviem si predstaviť, že by sa hudobná produkcia cyrilometodskej tradície (či už rusínskej, ruskej, alebo ukrajinskej ...) produkovala na školách, štadiónoch, námestiach. Viem si predstaviť, že by bola proti tomu vzbura, rázne protesty. Ako napríklad proti ruským nápisom v Karlových Varoch. V Prešove neprežil ani dávny historický nápis ПЕТРА. To jasne hovorí o tom, akú dušu majú Slováci (latinskú - anglosaskú), ktorá takto rozoznáva a vyjadruje kto je „náš“ a kto je „cudzí“;
+ som presvedčený, že ak by bol udržaný neporušený odkaz sv. Cyrila a Metoda na našom území, žili by tu v súčasnosti ak nie všetci, tak prevažná časť Rusínov. Ved' odpovedzme si na otázku: „ako by sami seba volali občania vyznávajúci kresťanstvo byzantského rítu píšuci azbukou⁵⁸?

b) Globalizácia:

Latinizačný tlak, v minulosti nám známy v nemeckej, neskôr maďarskej podobe, v súčasnosti sa realizuje v podobe anglosaskej. Vzhľadom na dosiahnutú úroveň rozvoja celej ľudskej spoločnosti, rozvoj dopravy, spojov, masovokomunikačných prostriedkov, digitalizáciu postihuje celú ľudskú spoločnosť, všetky národy, všetky oblasti života. Predovšetkým však oblasť kultúrnu a ekonomickú. Poznáme ho pod názvom globalizácia. S globalizáciou majú problémy aj veľké národy a štáty nie len Rusíni.

IV. Strategické úlohy:

k ich vytýčeniu si musíme odpovedať na otázky: Kto sme ?, Kým chceme byť ? A musíme rešpektovať zákony tohto sveta.

IVa) Identifikácia:

Okolnosti nášho zrodu určili:

1.- Kto sme, kam patríme ?:

Našou matkou je Rus – ešte predkyjevská.

Jej dieťaťom (deťmi) je kráľovské plemeno Rosov – Rusov – Rusínov mágov plemena Magog – cárskych Skýtov.

Naším otcom je sv. knieža Rostislav⁵⁹

Našími krstnými sú sv. bratia Cyril a Metod.

Do vienka sme dostali:

- byzantskú ruskú vieru;
- byzantskú ruskú kultúru;
- cyriliku.

*** Odpoveď: sme Rusíni, patríme do rodiny východoslovanských národov, ktoré dodržia cyrilometodský odkaz.**

2.- Kým chceme byť ?:

A/. **Rusínmi, rusínskym národom ? «Áno»** potom si musíme chrániť dary – cennosti – odkaz, ktorý sme do vienka dostali od sv. bratov Cyrila a Metoda. To je to základné, čo keď stratíme, tak už nebudeme Rusínmi.

* Naším príkladom na identifikáciu nemôže byť nikto iný, ako naša matka Rus, náš otec knieža svätý Rostislav a naši krstný-kmotrovia sv. bratia Cyril a Metod. To je super príklad na identifikáciu, na ktorý sa neľaháame, keď si uvedomíme, že by sme mali byť tiež takými veľikánmi v súčasnej dobe.

* A tí „nálepkoví“ Rusíni, ktorým to neseďí, alebo nevoní nech sa medzi nás nemiešajú. Nech si idú po tej ceste, ktorou išlo knieža Svätopluk I., keď sa jeho príkladom na identifikáciu stal biskup Wiching, v dôsledku čoho zapredal sv. bratov Cyrila a Metoda a dovolil pogrom a likvidáciu cyrilometodského centra Veľkej Moravy ... Knieža Svätopluk I. sa tak stalo príkladom na identifikáciu Slovákov. Nie nadarmo má postavenú sochu na Bratislavskom hrade.

B/. **Ak povieme «Nie»** potom môžeme byť len jednou z mnohých slovenských nárečových skupín, a ďalej nemusíme nič robiť.

IVb) Zákony tohto sveta:

Alebo aké sú pravidlá hry ? Tento svet sa riadi svojimi zákonmi. Napr. zákon ktorému Číňania hovoria „Jin a Jang“ a marxisti: „zákon jednoty a boja protikladov“. Je dobré ich poznať. Len s ich poznaním možno prijať správne rozhodnutia a vyvarovať sa porušeniu zákonov a následnému trestu. V zhode s týmto zákonom keď vznikla Rímska ríša so svojou civilizáciou (západnou - latinskou) obsahovala v sebe zárodok Byzantskej ríše so svojou (východnou - byzantskou) civilizáciou. Bolo obdobie v dejinách, keď Rímska ríša sa oficiálne delila na Západorímsku ríšu s centrom v Ríme a Východorímsku ríšu = Byzanciu s centrom v Konštantinopole. Napriek rôznym pokusom narušiť tento zákon a dosiahnuť jednopólovú jednotu, súčasný stav odráža pôvodné delenie na Západorímsku ríšu (NATO = EU + USA = západnú civilizáciu = západnú zdrojovú kultúru) s duchovným centrom v Ríme, kultúrnym a politickým vo Washingtone a na Východorímsku ríšu = Byzanciu, ktorej

⁵⁸ Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie), Vladimirus de juxta Hornad, Košice 2004, str. 43 – 49;

⁵⁹ Православна церковь на Словенську благославила князя Ростіслава на святого 29.10.1994;

nástupcom sa stalo Rusko (Spoločenstvo nezávislých štátov = východná civilizácia = východná zdrojová kultúra) s duchovným centrom v Moskve.

Pri určitom zjednodušení možno povedať, že v našom severoatlantickoeuroázijskom priestore existujú len dve civilizácie = zdrojové kultúry = dva plnohodnotné sebestačné národy a to: 1/ anglosaský, 2/ ruský. Všetky ostatné národy sú len satelitmi (variantom) týchto dvoch. Varianty (satelitné národy) obohacujú zdrojovú kultúru. Na druhej strane sú závislé od zdrojovej kultúry. Ak stratia spojenie a nie je obnovené, musia čerpať z inej zdrojovej kultúry. Duchovnosť a kultúra prijímaná z inej zdrojovej kultúry transformuje pôvodný satelitný národ pôvodnej zdrojovej kultúry na satelitný národ inej zdrojovej kultúry (na satelitný národ tej zdrojovej kultúry z ktorej čerpá). Spravidla sa pritom mení názov satelitného národa. Z uvedeného vyplýva, že ak chceme prežiť, potrebujeme prejsť od pasívnej koncepcie - od sekundovania vymieraniu Rusínov k aktívnej koncepcii mnohostranného rozvoja. To môžeme dosiahnuť naplnením týchto strategických úloh:

IVc) Strategické úlohy:

1. zachrániť odkaz sv. bratov Cyrila a Metoda.

Musíme zachrániť a rozvinúť to čo tvorí Rusínov a rusínsky národ, t.j. to, čo si pamätáme z našich dedín, to je to, čo robí naše dedinky rusínskymi, to je to, čo z našich dedín očividne odchádza s našimi predkami (dedkami, babkami, otcami, mamami ...) do večnosti, to je odkaz sv. bratov Cyrila a Metoda. Keď tento odkaz zachrátime, zachrátime sa ako Rusíni. Tí Rusíni, ktorí si neuchránili odkaz sv. bratov Cyrila a Metoda, sú len nálepkoví Rusíni. Keď im nepomôžeme, len ťažko si samy pomôžu., a tak skôr, alebo neskôr nálepku zahodia a stanú sa Slovákmi. K záchrane odkazu potrebujeme:

2. obnoviť naše napojenie na východnú zdrojovú kultúru.

a postupne doplniť deficit čerpania z východnej zdrojovej kultúry. Náš deficit v tomto smere je obrovský. Odkaz sv. bratov Cyrila a Metoda v nás žije z podstaty, a toho mála čo sa k nám dostalo spoza Karpát. Napriek tomu tento odkaz prežil a nestratil svoju konkurencieschopnosť voči výdatne podporovanej latinskej duchovnosti a kultúre.

3. Zjednotenie:

sme jedným z najstarších slovanských národov. Vždy sme úprimne dodržovali a chránili odkaz sv. bratov Cyrila a Metoda. Za svoju úprimnú vieru sme veľa trpeli. Mnoho cyrilometodských greckokatolíkov – Rusínov nevydržalo a prešli na latinský obrad. Z našich dejín vieme, že tí čo vydržali, postupne prešli rôznymi národnosťami (Rus, Malorus, Karpatorus, Uhroorus, Valach - Valasy, Magyar oroszok, Ruszinajkú magyarok, Rusín, Rusnák, Rusňák, Rutén, Lemko, Ukrajinec ... ⁶⁰) Veľa z nás sa naďalej hlási k Ukrajincom, a niektorí i k Rusom. Majú na to právo, vrátane práva na svoje inštitúcie a orgány, a toto právo im nikto nezoberie.

Na vlastnej koži sme si overili, že separatizmus:

- ktorý na prvé miesto dáva rôzne špecifiká (*napríklad v názve, jazyku, písme ...*)
- ktorý sa oddávna využíva v politike s cieľom: Divide et impera ! = Rozdeľuj a panuj ! Viedol k duchovne historickému rozdeleniu Kyjevskej Rusi;

Následky rusínskeho separatizmu:

- * bráni nám čerpať z bratských cyrilometodských kultúr;
- * programovo nás vedie len na čerpanie zo slovenskej kultúry, celkovo na čerpanie len zo žriedla Slovenskej republiky;
- * výsledkom je rapidne urýchľovanie slovakizácie.

Naše prežitie závisí od toho, ako dokážeme potlačiť náš separatizmus, ako dokážeme svojim príkladom zjednotiť bratské ruské národy Ukrajincov, Rusov, Bielorusov ... ⁶¹:

- v mene záchrany odkazu sv. bratov Cyrila a Metoda;
- v mene záchrany Rusínov;
- v mene prežitia a rozvoja rusínskeho národa.

Vždy, keď sa hovorí o zjednotení, vyvstáva otázka, pod akou zástavou sa zjednotíme ? **Mali by sme sa zjednotiť po zástavou, ktorá bude vyjadrovať odkaz sv. bratov Cyrila a Metoda, ktorý my Rusíni – jej nositelia bránime a rozvíjame. Mala by to byť cyrilometodská zástava. Nie je**

⁶⁰ Stanovisko Spoločenskovedného ústavu SAV k autochtónnosti ruskej národnostnej menšiny na území Slovenskej republiky vid':

http://www.google.sk/url?sa=t&source=web&cd=1&ved=0CBcQFjAA&url=http%3A%2F%2Ffromovia.vlada.gov.sk%2Fdata%2Ffiles%2F214.rtf&rct=j&q=autocht%C3%B3na%20cirkev&ei=-68uTruNHsvlsgaVrlUT&usq=AFQjCNHCiSKMFNlG433N57ca_T-nG7OHW&cad=rja

⁶¹ Русини (як Terra incognita) в III. тисячолітті, Протоієрей Димитрій Сидор, депутат Закарпатської обласної Ради, голова православного підкарпатурсинського товариства ім.Кирила і Мефодія, член спілки журналістів України, редактор газети «Християнська родина»

http://pravoslavie.org.ua/2004/06/rusini_yak_terra_incognita_v_iii_tisyacholtti/

taká ? Nevadí, ušijeme ju a vysvätime ! Lebo my všetky východoslovanské národy ju potrebujeme !

Je potrebné skončiť so závisťou, nenávisťou a hašterivosťou v našom živote, zneužívaním našej tlače na očierňujúce útoky metódami latinského biskupa Wichinga. Je to nedôstojné Rusínov nositeľov odkazu sv. bratov Cyrila a Metoda. Venujme sa práci v prospech zachovania odkazu sv. bratov Cyrila a Metoda v prospech našich ľudí – Rusínov. Venujme sa tomu, aby naše už vzniknuté rusínske školy nezanikali, aby v našich cerkvách nezanikal cyrilometodský staroslovanský obrad ... Ľudia nám dali dôveru keď si zvolili rusínsku národnosť. Budú nás hodnotiť podľa toho, čo v prospech zachovania odkazu sv. Cyrila a Metoda (byzantskej ruskej viery, cyriliky, byzantskej ruskej kultúry, slobody)⁶² urobíme. Pri ďalšom sčítaní nám zhodnotia našu prácu a dosiahnuté výsledky. Za svoju čestne vykonanú misijnú prácu v prospech zachovania odkazu sv. bratov Cyrila a Metoda môžeme dúfať, že nás Boh odmení spasením Rusínov

V. Naši spojenci:

Prežitie Rusínov závisí od spojenia všetkých v mene záchrany odkazu sv. Bratov Cyrila a Metoda. Našími spojencami sú všetci, ktorí nie len formálne, ale z úprimného srdca sa hlásia k odkazu sv. bratov Cyrila a Metoda a chcú pre zachovanie a rozvinutie tohto odkazu niečo urobiť. O akých spojencoch je tu reč ?

V. A) Cirkev:

Pokiaľ sa my Rusíni ako národ máme zachrániť je potrebné otvorene hovoriť aj o tom, akú cirkev potrebujeme (vzhľadom na to v akej situácii sa nachádzame, akým tlakom odolávame, aké skúsenosti máme s jednotlivými cirkvami). **Mala by to byť Cirkev, ktorá aktívnou ochranou a rozvojom čistého, neporušeného odkazu sv. bratov Cyrila a Metoda bude podporovať a rozvíjať naše Rusínstvo. Takouto Cirkvou v našej histórii bola:**

V. Aa) Cirkev slovanská = cyrilometodská grekokatolícka Cirkev = rusínska Cirkev

Slovanská cirkev: (tak ju nazýva historička Jindra Jarošová) by sa mala nazývať rusínska Cirkev, lebo na Slovensku si len Rusíni zachovali jej staroslovanský cyrilometodský obrad na cirkevneslovanskom jazyku, lebo 70% slovíčok rusínskej slovnej zásoby sa zhoduje so staro – či cirkevne slovanským jazykom⁶³. Bola:

- tradície konštantinopolskej, obradu byzantského, ktorý k nám priniesli bratia sv. Cyril a Metod;
- od začiatku pod jurisdikciou pápeža rímskeho;
- opierala sa o nezištné baziliánske mníšstvo (nevymáhajúce cirkevný desiatok⁶⁴). Mníchmi baziliánmi boli i samotní bratia sv. Cyril a Metod;
- po celej Veľkej Morave, i vo vtedajšom severnom Bulharsku (povodie podkarptskej rieky Uh) sv. Cyril a Metod zakladali baziliánske monastýry = kláštory, ktoré sa stali základom cirkevno-správneho usporiadania systémom «monastýrskych eparchií» = kláštorných biskupstiev;
- monastýrská eparchia⁶⁵ = kláštorné biskupstvo:

staroslovanský oblasť, (sobor). Veriaci, štruktúra, územie, spadajúce pod jurisdikciu = správu materského – archimandritského **soborného monastýra**. K priblíženiu cirkevnej správy a vysluhovaniu veriacich sa vytvárali podriadené **filiálne obytele** (monastýry). Z nich **mnísi – kalugeri** pravidelne dochádzali do okolia svojich monastýrov vysluhovať veriacich (služby Božie, pohreby, sobáše ...). Vysluhovanie veriacich sa uskutočňovalo na vopred určenom a s ľuďmi dohovorom stabilnom mieste – **prichode**. Na čele každého väčšieho monastýra stál doživotne volený archimandrita, ktorý s týmto svojim doživotným úradom dostával vždy automaticky hodnosť **episkopa**. Svoje sídlo mal v monastýre a žil životom mnícha

- stála na soboroch. **Sobor** tvorili baziliánsky mnísi zoskupení okolo svojho archimandritu = predstaveného kláštora. Archimandrita bol volený z vlastných radov baziliánskych mníchov na takomto monastýrskom sobore (zhromaždení všetkých mníchov vrátane mníchov z filiálnych obytelí) a to **na doživotie**. Na funkciu archimandritu bola naviazaná funkcia episkopa = biskupa. Episkopské = biskupské svätectvo = biskupskú chirotoniu (rukopoloženie) novozvolenému archimandritovi udeľovali najmenej traja archimandriti okolitých soborov. Tak bola voľba potvrdená a uznaná všeobecne = katolíckou = sobornou Cirkvou. **Sobornosť - tradičný princíp riadenia východných cirkví (obsahujúca v sebe slobodné voľby a demokratickú participáciu) zabezpečovala monastýrom**

⁶² Naša história vseruská, Milan Semančík vid': <https://sites.google.com/site/newsbookinfo/nasa-historia-vseruska>

⁶³ Русини (як Terra incognita) в III. тисячолітті, Протоієрей Димитрій Сидор.

http://pravoslavie.org.ua/2004/06/rusini_yak_terra_incognita_v_iii_tisyacholtti/

⁶⁴ Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie), Vladimirus de juxta Hornad, Košice 2004, str. 118 - 125;

⁶⁵ Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie), Vladimirus de juxta Hornad, Košice 2004, str. 79, 99;

na našom území podobne , ako všetkým monastyrom na Východe, úplnú samostatnosť a svojprávnosť. Sobory boli centrami duchovného a kultúrneho života. Boli jedinými miestami, kde bolo možné získať vzdelanie, kde sa učila teológia⁶⁶. Bola duchovnými a kultúrnymi centrami Veľkomoravskej ríše.

Slovanská cirkev existovala právne od r. 869 do 900. Totiž v rozmedzí rokov 899 až 900, na žiadosť Mojmíra II. pápež vyslal na Moravu arcibiskupa a ďalších dvoch biskupov, aby tak bola obnovená hierarchia moravskej arcidiecézy. Po takomto obnovení: "Nebola to už cirkev slovanská, ale latinská"⁶⁷. Ustanovenie latinského arcibiskupa za arcibiskupa Moravy a ustanovenie dvoch ďalších biskupov, sa však vzhľadom na úplnú samostatnosť a svojprávnosť soborných monastyrských eparchií nedotklo štruktúr, života a ducha slovanskej cirkvi. Slovanská cirkev a jej duch naďalej prekvital do r. 1204⁶⁸. Zlom nastal v roku 1308, kedy sa rímskej kúrii podarilo po úplnom vymretí dynastie Arpádovcov dosadiť na uhorský trón vlašské (neapolské) knieža Karola Róberta z rodu Anjouovcov. Nasledovala krutá latinizácia v súlade s latinskou Cirkvou prijatými normami kanonického práva (9. a 53. konštitúciou IV. lateránskeho koncilu) z roku 1215. Z hľadiska prevažujúceho ducha cirkvi a jej organizačnej štruktúry bola naša cirkev do „únie“ r. 1646 slovanská = cyrilometodská grekokatolícka Cirkev = rusínska Cirkev.

V. Ab) Grekokatolícka Cirkev na Slovensku

Vznikla v roku 1963 ako «slovenská Cirkev *sui iuris*». Slovenská katolícka Cirkev *sui iuris*), je súčasťou katolíckej cirkvi. Je usporiadaná v troch biskupstvách: v Prešovskom arcibiskupstve (archieparchii, arcidiecéze), v Košickej eparchii (diecéze) a v Bratislavskej eparchii. V roku 2001 počet veriacich: 219831 v roku 2011 o 13000 menej t.j. cca 206000. Súčasný stav z rusínskeho pohľadu:

Pozitíva:

- nateraz má len jedno pozitívum: počet veriacich = Rusínov;

Negatíva:

- Grekokatolícka Cirkev na Slovensku je napojená na duchovný a kultúrny zdroj západnej civilizácie;
- do súčasnosti Vatikán nevymenoval rusínskeho grekokatolíckeho episkopa, t.j. neboli stanovené presné hranice medzi dvoma existujúcimi východnými cirkvami (*sui iuris* = *vlastného práva*) byzantskej tradície (rusínskej a slovenskej) existujúcimi na Slovensku. Prípadné vymenovanie obradového vikára situáciu nevyrieši;
- v západnom civilizačnom priestore tam, kde je súčasne rimokatolícky obrad a grekokatolícky obrad víťazí rimokatolícky. Je to len otázka času.

História prejdenej spoločnej cesty Rusínov s grekokatolíckou Cirkvou od r. 1646, skutočnosť, že jej celé telo je v západnom civilizačnom priestore, dovoľuje urobiť záver, že nemožno od nej očakávať kvety východnej duchovnosti a kultúry.

V. Ac) Pravoslávna Cirkev Česka a Slovenska

Vznikla v roku 1921. Autokefáliu (samostatnosť - autonómiu) získala v roku 1950 od Moskovského patriarchátu. Tento štatút bol potvrdený v roku 1998 patriarchom Konštantínopolským. Vnútorne sa delí na Pravoslávnu cirkev Česka a Pravoslávnu cirkev Slovenska. V roku 2001 počet veriacich: 50363 v roku 2011 49000, čo činí na Slovensku 0,9%, v Prešovskom kraji 4%, Medzilaborce 29%, Snina 21,1%, Svidník 19,8%, Košický kraj 1,8%.

Byzantskí Gréci ako prví v r. 1204 pochopili, že pokiaľ si chcú zachovať svoju východnú duchovnosť a kultúru, musia sa stať pravoslávni – ortodoxní. Nesmú mať nič spoločné s Pápežom rímskym. V r. 1921 bola na Podkarpatskej Rusi vytvorená Karpatoruská Autonómna Pravoslávna Cirkev Srbského Patriarchátu⁶⁹.

Poslední pôvodní gréckokatolíci na historickom Podkarpatsku boli, a dodnes sú postavení len pred dve alternatívy: alebo utečú spod jurisdikcie Ríma (schizma), alebo sa stanú po kratšom či dlhšom čase latiníkmi. Ak totiž chcú zachovať svoj cyrilometodský obrad, nič iné im nezostáva len prvá varianta. Avšak aj príčinou tohto zdanlivého „pravoslávia“ môže byť aj láska, láska k starej cyrilometodskej viere. Láska je najvyšším Božím zákonom ... Preto súdiť a odsúdiť ľudí, rodiny, či dokonca celé farnosti, ktoré v 90 rokoch 20. storočia prešli v Prešovskej eparchii na pravoslávie – schizmu, alebo i v budúcnosti prejdú z dôvodov lásky k obradu, ktorý im bol porušovaný, by bolo príliš odvážne ... Súdiť a odsudzovať môže len Hospod' Boh⁷⁰.

⁶⁶ Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie), Vladimír de juxta Hornad, Košice 2004, str. 651;

⁶⁷ Svätí Kacíři, Jindra Jarošová, Radioservis, a.s., Praha 2000, str. 343;

⁶⁸ Svätí Kacíři, Jindra Jarošová, Radioservis, a.s., Praha 2000, str. 265;

⁶⁹ Русини (як Terra incognita) в III. тисячолітті, Протоієрей Димитрій Сидор.

http://pravoslavie.org.ua/2004/06/rusini_yak_terra_incognita_v_iii_tisyacholtti/

⁷⁰ Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9.-18. storočie), Vladimír de juxta Hornad, Košice 2004, str. 493;

Nakoľko nás história učí, že greckokatolícky Rusíni sa ľahko latinizujú na Slovákov, pravoslávny Rusíni sú našim zlatým fondom. Pravoslávna Cirkev by preto mala byť našim strategickým partnerom. Mali by sme tiež upevňovať naše kontakty s pravoslávnu Cirkvou na Zakarpatí.

V. Ad) Naš líder

Z histórie vieme, že Rusko vždy bolo lídrom všetkých východných Slovanov. Na tom nič nemenilo to, kto bol vodcom Ruska, aký tam bol režim. Zabúda sa na to, že bez Ruska by od Atlantického po Tichý oceán bolo Nemecko, a ostatné národy by boli asimilované, alebo, by vyleteli hore komínom.

Pokiaľ sa jedná o lídra v zmysle – ochráncu, je naša situácia komplikovaná. Žijeme v Slovenskej republike, Slovenská republika nás chráni:

- a) proti vonkajšiemu napadnutiu (v rámci vojenskopolitického bloku NATO);
 - b) proti útokom na osobu a majetok, dáva nám ochranu policajnú i právnu;
 - c) dáva nám finančnú pomoc na zabezpečenie našich špecifických kultúrnych potrieb.
- Nakoľko Slováci odmietli odkaz svätých bratov Cyrila a Metoda a stali sa nasledovníkmi latinského biskupa Wichinga a kniežaťa Svätopluka I., v dôsledku čoho čerpajú zo západného duchovného a kultúrneho zdroja – nemôžu nám byť v tomto smere lídrom.

Kto by mohol byť našim lídrom v sfére duchovnej, kultúrnej a národnej ?

1. Rusko

- je najsilnejším východoslovanským štátom – je lídrom východoslovanských štátov bez ohľadu na to, či sa to niekomu páči, alebo nie. Rusko je zdrojom východnej duchovnosti a kultúry. Ruská pravoslávna Cirkev je najsilnejšia pravoslávna Cirkev, ktorá v prípade, že by bola protektorom Rusínov, mohla by úspešne žiadať od Vatikánu ... Poliakov ... ruskej vlády ... ospravedlnenie;
- v dôsledku silnej protiruskej propagandy pre časť Rusínov môže byť Rusko ako líder neprijateľné;

2. Ukrajina

- je druhým najsilnejším východoslovanským štátom. Je našim susedom. Časť historického Podkarpatska s našimi Rusínmi je jej súčasťou;
- Ukrajina prechádza veľkou krízou, ktorá nie je ukončená. Rusíni prechádzajú obrodným procesom, ktorý obdobne nie je ukončený = vzťahy medzi Rusínmi a Ukrajinou nie sú dobré. Nakoľko rusínsky vodcovia, no i všetci Rusíni nemajú na svojich „dresoch“ jasne napísané, za aké „fotbalové družstvo“ kopú, Ukrajina možno nie bez príčiny sa bojí, že rusínske národné cítenie môže byť zneužitá na rozbitie národnej celistvosti Ukrajiny.

3. Srbsko

- pomohlo nám duchovne sa identifikovať – pomohlo nám vybudovať našu Karpatoruskú Autonómnu Pravoslávnu Cirkev Srbského Patriarchátu v roku 1921. V dôsledku tejto historickej udalosti všade bolo cítiť rast rusínskeho hnutia – národovstva;
- Srbsko prechádza krízou, ktorá nie je ukončená.

4. USA

- je pravdepodobne najsilnejším štátom sveta. Americkí Rusíni nám významne pomohli a pomáhajú v smere ekonomickom i kultúrnom;
- sú duchovným a kultúrnym nasledovníkom západnej – rímskej duchovnosti a kultúry. To stanovuje hranice americkej pomoci. Dôkazom toho je fakt, že americkí Rusíni sami seba nedokázali zachrániť duchovne a kultúrne. Západný smer národného obrodovania, ako ukazujú výsledky posledného zasadnutia Svetového kongresu Rusínov – je vyčerpaný.

Navrhujem orientáciu nie na jeden štát, jedného lídra – protektora, ale na zachovanie a rozvinutie cyrilometodskej tradície pod zástavou sv. bratov Cyrila a Metoda ! To by nám umožnilo:

- zjednotiť Rusínov Slovenska;
- zjednotiť všetky národnostné menšiny na Slovensku, ktoré dodržia neporušený odkaz sv. bratov Cyrila a Metoda v rámci Ruského Domu – Všeruského centra. Následná spolupráca by nám priniesla:
 - * viac kultúrnych akcií;
 - * zníženie finančného a organizačného zaťaženia na ich zabezpečenie
 - * zvýšenie počtu vystupujúcich, návštevníkov i divákov;
 - * zvýšenie atraktívnosti, pestrosti programov;
 - * zvýšenie možnosti čerpať z kultúr národnostných menšín verných cyrilometodskej tradícii;
 - * zvýšenie možnosti pomôcť duchovne, kultúrne ... emigrantom zo štátov cyrilometodskej tradície;
 - * možnosť pretendovať na pomoc (vrátane finančnej) od štátov verných cyrilometodskej tradícii.

Zjednotenie by nám umožnilo nie len vzájomne východnú spoluprácu so všetkými štátmi cyrilometodskej tradície, ale možno i so štátmi, ktoré by akceptovali našu orientáciu na dodržovanie cyrilometodskej tradície. Umožnilo by nám zosilniť duchovne, kultúrne i politicky. Potom by sme sa

nemuseli porovnávať s Romami, a Rusíni by nemuseli mať splnomocnenca vlády Slovenskej Republiky.

VI. Všeruské centrum

Takéto centrum zatiaľ neexistuje. Ale ako nás učí história, mali by sme ho mať. V roku 885 nám ho rímskokatolícka cirkev za pomoci intríg biskupa Wichinga a kniežaťa Svätopluka I. rukami Frankov zničila. Sídлом tohto centra by bol Ruský dom v Prešove.

Malo by mať tieto charakteristiky:

- napojenie na východnú zdrojovú duchovnosť a kultúru (v širšom význame t.j. na všetkých, ktorí si zachovali cyrilometodskú tradíciu) v tomto smere rozvoj kultúrnych stykov s krajinami cyrilometodskej tradície;
- jeho úlohou by bolo rozvíjať a šíriť odkaz sv. bratov Cyrila a Metoda (našu ruskú vieru byzantskej tradície, našu ruskú kultúru byzantskej tradície, cyriliku – rusínsky jazyk ...);
- nemalo by byť separátne (protiukrajinské, protiruské ...). I keď my sami Rusíni budeme mať dosť práce sami so sebou, aby sme vôbec vytvorili Rusínske centrum, mali by sme myslieť na to, že ak chceme prežiť musíme od začiatku budovať Rusínske centrum ako „Všeruské centrum“. Jeho súčasťou by v ďalšom kroku boli organizácie ukrajinských, ruských, bieloruských, srbských a možno i bulharských národnostných menšín na Slovensku, t.j. všetkých národnostných menšín zachovávajúcich neporušený odkaz sv. bratov Cyrila a Metoda. Dôležité je zachovanie našej kompatibility na báze zachovania cyrilometodského odkazu.

- Najvyšším orgánom tohto centra by bolo zasadnutie predstaviteľov (hláv) súčastí Všeruského centra za okrúhlym stolom (Okrúhly stôl Všeruského centra).

Súčasti centra:

- Cirkev, jej duchovní by sa aktívne mali podieľať (podľa vzoru Alexandra Duchnoviča) na naplňovaní a rozvíjaní odkazu sv. bratov Cyrila a Metoda;
- Existujúce vzdelávacie, kultúrne a spoločenské organizácie, či združenia (naďalej by si plnili svoje úlohy v smere zachovania svojich národných špecifik, v smere zachovania pestrosti kultúrnej a národnej na báze odkazu sv. bratov Cyrila a Metoda).
- Školy (v školách by sa naďalej vyučovanie profilovalo podľa skladby žiakov, študentov (myslím na výber materinského jazyka každého školáka), no v každom prípade by sa všetci mohli zhodnúť na výučbe odkazu sv. bratov Cyrila a Metoda, to znamená na tom, že sa budú učiť to, čo majú spoločné (cyriliku, vieru byzantského rítu, byzantskú ruskú kultúru, dejiny a pod.); V tejto súvislosti by bolo dôležité zabezpečiť výchovu našej inteligencie v krajinách, ktoré si zachovali cyrilometodskú tradíciu;)
- Politická strana – nemala by sa volať inak ako **Cyrilometodská strana**. Jej úlohou by bolo vzájomne koordinovať (s predstaviteľmi okrúhleho stola) záujmy a úsilie na splnenie spoločného cieľa - naplnenia a rozvinutia odkazu sv. bratov Cyrila a Metoda.

VIII. C) Rusíni

Každý z nás Rusínov za tejto situácie by mal v prvom rade začať u seba. Predovšetkým preto, že vzhľadom na vyššie uvedené, sa v našich dušiach znížil podiel východnej duchovnosti a kultúry. Pričom čím je Rusín vzdelanejší, tým spravidla podiel nám cudzej západnej duchovnosti a kultúry v jeho duši je vyšší. Pre naše deti je východisko - rusínske školy, ... Pre nás ostatných je to samoštúdium, vlastné sebavzdelávanie pomocou kníh, internetu, satelitu, kurzov rusínskeho jazyka ... Základnou požiadavkou je ovládať azbuku a vedieť hovoriť po rusínsky. Je smutné, keď na oficiálnych rusínskych jednaniach sa hovorí slovensky. Je potrebné snažiť sa hovoriť v rusínskom prostredí po rusínsky, a len v prípadoch keď mi slovná zásoba nestačí, dopĺňať ju slovenčinou. To dopĺňovanie rusínskej zásoby slovenskými slovami je práve ten deficit napojenia na východnú zdrojovú kultúru. Naším cieľom by malo byť: ovládať na svojej úrovni základnej, či strednej alebo vysokej dve kultúry:

1. západnú (anglosaskú) tú dostaneme z prostredia nakoľko žijeme v západnom civilizačnom priestore;

2. východnú (ruskú v tom širšom slova zmysle cyrilometodskej tradície). Tu by mala pri jej nadobudnutí zohrať úlohu rodina, škola (možnosť naučiť sa aspoň azbuku ...), Cirkev v smere základov vierouky, ale i v smere komunikácie v rusínčine, cirkevnej ruštine, ... Prípadne ak nie sú možnosti v škole, náhrada základnej výuky jazyka Cirkvou t.j. duchovným.

Tí čo takto ovládajú dve kultúry to poznajú a vedia akú výhodu tým získali. Pre tých čo takú výhodu ešte nezískali, a pre našich potomkov môžem uviesť: dá vám to tú výhodu, že budete poznať dva hodnotové systémy, budete sa môcť pozrieť na život z dvoch pohľadov (ako napríklad sudca pri súdnom spore, keď počúva výklad o tej jednej a tej istej udalosti od žalobcu, potom od obhajcu – a po ich vypočutí si môže urobiť správny záver a byť múdry !). Nie náhodou sa na divokom západe

v Amerike stavali šerifmi - sudcami židia, nie náhodou sa symbolom sudcov - šerifov stala šest'cípa hviezda.

Latinizácia kruto preriedila a poznačila nie len nás, ale i ďalšie bratské národy pri ktorých zrode boli dary svätých bratov Cyrila a Metoda. Celá naša krížová cesta nám ukazuje, že jedinou našou cestou je pevne sa držať odkazu sv. bratov Cyrila a Metoda, rozvinúť ho a tak svojim príkladom zjednotiť všetky bratské národy okolo odkazu sv. bratov Cyrila a Metoda. Nech nám v tom pomôže Hospod' Boh!

Návrhy na konkrétnu činnosť v tomto 2013 roku:

- 1. Zjednotenie pod cyrilometodskou zástavou;
- 2. Vysvätenie cyrilometodskej zástavy staroslavianskou liturgiou;
- 3. Zriadenie cyrilometodských tried a škôl
 - * konkrétna výuka cyrilometodského odkazu;
- 4. Konkrétna výuka cyrilometodského odkazu duchovnými (po farnostiach);
- 5. Cyrilometodské sviatky kultúry vo Svidníku (za účasti všetkých národov a národnosti, ktoré sú verné čistému odkazu sv. bratov Cyrila a Metoda);
- Ako verejne vyhlásil predseda vlády SR pán Fico – tento štát si vytvorili Slováci pre seba. Teda pokiaľ žijeme v tomto štáte pre Slovákov, a chceme byť Rusínmi, mali by sme sa snažiť byť maximálne nezávislí od štátu. Takúto relatívnu samostatnosť od štátu je možné získať jedine súkromným podnikaním. Preto navrhujem, aby sme vytvorili za pomoci úspešných rusínskych podnikateľov Rusínsku školu podnikania.

(Citované diela autora o. Jozafát Vladimír Andrejevič Timkovič, OSBM je si možné stiahnuť na:

www.spravy.narod.ru)

Milan SEMANČÍK, Trenčín